
ODLOŽENÁ REVOLUCE

K ROMÁNU MICHAELA DOUBKA *NEPŘÍZPŮSOBIVOST*

JAKUB VANÍČEK

DEFERRED REVOLUTION. TO THE NOVEL BY MICHAEL DOUBEK *INADAPTABILITY*

Resume: Michael Doubek's novel was awarded by the Union of Czech Writers as the prose of 2017. In my contribution I offer an interpretation of Doubek's novel, which takes into account the closure of this work in the circle of related writers. Through the concept of Louis Althusser (ideological interpellation), I try to show how the characters of this novel try to break free from the post-capitalist, dystopian world and penetrate into a new, liberated reality.

Keywords: Michael Doubek, Unie českých spisovatelů, Louis Althusser, postmarxism, ideology, ideological apparatuses, contemporary Czech literature

Jméno Michaela Doubka (*1972, Vyškov na Moravě) bude nejspíš pro většinu čtenářů neznámé; stejně tak lze očekávat, že se s ním nesetkali ani pravidelní recenzenti. Je totiž téměř dokonale uzamknuto v kruhu spisovatelů a publicistů tisknoucích své příspěvky v kulturní příloze *Haló novin*, jež nese název *Literatura – Umění – Kultura* (zkráceně LUK) a která je zároveň týdeníkem Unie českých spisovatelů. Doubek je členem jeho redakční rady a taktéž i zakladatelem nakladatelství Kmen, v němž – opět – publikují především autoři spojení kolem LUKu. Civilním zaměstnáním je Doubek lékař a zároveň také profesor přednášející na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity – obor onkologie a hematologie.

Michael Doubek je autorem románu *Nepřizpůsobivost*, publikovaného v nakladatelství Kmen v roce 2017 a vyznamenaného Cenou Unie českých spisovatelů jako próza roku. Tvůrčí synergie autora *Nepřizpůsobi-*

vosti a literárněkritického orgánu Unie podle mého názoru dovedla ad absurdum určitý typ myšlení o literatuře a zviditelnila proces ghettoizace specifického autorského okruhu: autoři publikující v okruhu spřízněných osobností jsou na tomtéž místě i oceňováni. Přínos těchto „stájových“ ocenění je sporný a s vysokou mírou pravděpodobnosti vyvolává pochybnosti u těch účastníků literárního provozu, kteří k onomu určitému okruhu nepřináleží.

Že se pak oceněné Doubkově próze dostalo jen minimální pozornosti, nejspíš bylo důsledkem jejího předběžného uzamknutí; i to je mimo jiné důvod, proč považuji za nutnost se tomuto románu věnovat. Předeseílám, že jej nechci uvést jako pozoruhodný literární jev anebo jako bizarní pokus o literární dílo, které lze pouze odmítnout coby produkt uzavřené literární skupiny, striktně oddělené od literárního života a nezapojené do běžné komentovaného či recenzovaného literárního dění. Stejně tak odmítám přistoupit na hodnocení, jež se mu dostalo z pera autorů spřízněných příslušností k této skupině. Jde mi výhradně o analýzu ideologického základu, z něž próza *Nepřízpůsobivost* vyrůstá, sdíleného uzavřenou komunitou a vnějškově demonstrovaného specifickou reflexí soudobých společenských poměrů.

Doubkovu prózu nelze podle autorky doslovu Ivany Blahutové žánrově vymezit, úzce se však blíží dystopii. A skutečně, autor na malém prostoru nabízí vizi nedaleké budoucnosti, a to zcela v intencích teze, podle níž si dnes nelze vybavit jinou budoucnost než katastrofickou. Město, v němž se děj převážně odehrává, je vyličen jako svízelná realita. Prostor se zde dělí na ten, jenž si udržuje parametry světa pozdního kapitalismu, a na zóny obývané sociálně i ekonomicky vyloučenými obyvateli. Vše je podřízeno logice tržní směny. Následky procesu masivní proletarizace společnosti Doubek ilustruje především na chodu nemocnice. Protagonista románu, lékař Albert Hart, odborník v oboru onkologie, je zapleten v mechanismu vylučování nemajetných pacientů z péče. Jeho úkolem je sestavit Společenský index, dokument, na jehož základě lze dělit pacienty podle jejich společenského významu a platebních schopností. Svůj úkol líčí takto:

„Ano. Zadání zdravotnické skupiny naší Komise pro společenskou obnovu znělo jasně: zbavit nemocnici všech, kteří nemají naději na uzdravení nebo se během léčby či po vyléčení mohou ocitnout bez prostředků. Nejaktivnější členové komise se řídili známými hesly: nebudeme na nikoho doplácet! Každý se o sebe musí postarat sám! Každému jen tolik, kolik si sám vydělal!“ (Doubek 2017: 77)

Hart jako schopný lékař patří ke skupině privilegovaných, striktně vymezené vůči těm, kteří již ztratili prostředky k udržení života uvnitř města a byli vytlačeni do chudinských táborů. Ocituje delší pasáž, v níž nás vyprávěč s těmito lidmi poprvé seznamuje a kde líčí genezi vzniku nového proletariátu. Zavádí nás přímo na hranici oddělující starý a nový svět, na pomezí, jež Doubek ve své próze tematizuje velmi často a odkud také vznášejí jednotlivé body kritiky současného světa.

„Ti lidé mívali práci a vedli skromné, a přece spokojené životy. Den co den se lopotili, aby se dobře najedli, aby spláceli hypotéky, nebo šetřili na dovolenou, aby dětem zaplatili věci do škol, kroužky, aby jim koupili hračky, po nichž dětičky toužily, protože je vídaly v televizních reklamách. Brávali si na to půjčky. A proč by ne, vždyť platy pozvolna rostly a ekonomika prý šlapala. Tihle lidé kdysi opovrhovali všemi lenochy a příživníky, nepřízřusobivými, kteří nepracovali poctivě jako oni, kteří podle jejich soudu cizopasili na sociálních dávkách, kteří se měli dobře z jejich daní a kteří žili v místech, jimž se přikrášleně říkalo vyloučené oblasti, ačkoliv to byly ubohé chudinské čtvrti. [...] Tak dlouho sockami opovrhovali, tak dlouho na ně svalovali vinu za své pozvolna přicházející potíže, neúspěchy, nenaplněné sny, až se nakonec i oni jednoho dne probudili jako tito vydědenci, jako tato hovada, jako pijavice, zardoušení oprátkou dluhů, nemocní nebo obojí. Byli z toho tak zmatení, že opustili své domovy bez jediného slova či gesta vzdoru, když jim brali střechu nad hlavou“ (ibid.: 7).

Důsledek těchto společenských procesů lze předvídat – až příliš se podobají těm, které nacházíme v jiných dystopiích a sci-fi románech tematizujících rozpad společenských struktur. Albert Hart je hned v úvodních

kapitolách konfrontován s lidmi žijícími v tlupách; mýlili bychom se však, pokud bychom život těchto lidí vnímali jako útrpný. Jak uvidíme dále, jejich pospolitý primitivismus se ukáže naopak jako fáze osvobození. Než se však k tomuto obratu dostaneme, je třeba lépe nasvítit kulisy, v nichž se má tato proměna hodnocení odehrát.

Zápleťka schematicky vystavěné *Nepřízpusobivosti* je v mnoha ohledech určována binárním protikladem města a (někdejšího) venkova. Ve městě se odehrává transformace, ve městě zuří pouliční boje, ve městě řadí „sluníčková policie“, jež šikanuje bezdomovce a masakruje demonstranty. Město je určováno bouří sociálních nepokojů. – A venkov? Na venkově, kde již vznikly komuny nových, osvobozených lidí, je zachována paměť na časy dřívější, na harmonické mezilidské vztahy a na dobu, která neznala masivní oblibu sociálních sítí, e-mailů a docela dobře se obešla bez komunikačních technologií. Z venkova také přichází Blanka, Hartova platonická láska a později spolubojovnice, na venkov Hart s Blankou utíká, aby společně našli úkryt před těmi, již je mají na příkaz vládců nového světa zlikvidovat. Město a venkov, dvě paralelní reality oddělené nepropustnými hranicemi. A ptám se: překvapí někoho, když napíšu, že venkov je v *Nepřízpusobivosti* udělán tak, aby popíral panoptika rozbourřených měst? Už nyní známe Doubkův román natolik, abychom odvodili, že venkov bude zejména kýčovitým výjevem mezilidské solidarity, polarizujícím městské zóny utrpení. Toto bezproblémové rozdělení světa nabývá vrchu ve scéně, během níž se Hart s Blankou ocitají v domě Blančiných rodičů, pauperizovaných v poměrech nového světa – Hart před usnutím prohlédne Blančinu knihovnu a spatří kontury „normálního“ života:

„Lehli si na matrace na zemi, přikryli se dekami a chvíli přemítali při plameni svíčky. Než světélko sfoukl, rozhlédl se Albert zvědavě po pokojíku. Spatřil knihovnu se zaprášenými svazky. Snad to byly pohádky a dívčí romány, které četávala dospívající Blanka a snila při nich o lásce. Určitě zde byly knihy o vědě, u nichž sedávala zahloubaná mladička žena fascinovaná podstatou a léčbou zhoubných chorob. V neposlední řadě nepochybně aspoň několik filozofických spisků“ (ibid.: 135).

Knihovna, paměť zachycující bezstarostná léta, zde vystupuje z šedi problematického věku jako nenaplněný příslib harmonické budoucnosti, popřený aktuální společenskou situací. Vypravěč, který ve svém hodnocení nikdy nezaváhá, s oblibou konstruuje ideál, aby mu vzápětí posloužil jako zábrana proti násilí produkovanému za zdmi dívčího pokojíčku. Tato linie také odděluje dva způsoby, pomocí nichž vypravěč dělí popisovanou realitu: na jedné straně vrší kritické poznámky k současnosti, aby je vzápětí zesiloval popisy kýčovitě laděného světa, který buď skončil, anebo teprve nastane.

V tomto duchu můžeme číst celý Doubekův román. Ať už to jsou postavy jednající ve jménu záchrany světa, nebo tlupy bezejmenných vyděděnců, vždy vypravěči slouží k tomu, aby na nich demonstroval zvrácenost aktuálních společenských poměrů a zároveň do nich vkládal naděje na lepší uspořádání světa. Za tímto účelem pak také celým románem prostupuje postava lékaře/šamana Theophrasta Bombasta z Hohenheimu. Esoterní myslitel ve své řeči několikrát otevírá horizont nového osvobozeného světa a svým způsobem jen rozvádí možnosti vývoje, k nimž už Hart, jenž je až příliš vázán k současnosti svými kritickými komentáři, nemůže dospět. Je to také on, kdo nabízí Hartovi pomoc v jeho osobním postoji ke světu:

„Nerozčilujte se. Dost možná mě potřebujete, a jen o tom nevíte [...]. Třeba jste si mě sám přivolal, protože vám můžu být něčím nápomocný. Pomohu vám například s tím, abyste dokončil svoji proměnu. V tom je rozdíl mezi vámi a těmi u zámku. Ti lidé se již změnili a dnes je nic nesvazuje“ (ibid.: 12).

Není důležité, v čem přesně tato proměna spočívá, rezonovat má už její pouhá potencialita. Jedním z klíčů k novému světu je podle Bombasta láska:

„Láska všechno vyléčí. Léčí celou společnost. A uzdraví ji. Samozřejmě i vás. Držte svůj osud ve vlastních rukách. Vy milujete. Milujete lidi, kteří si lásku zaslouží. Zbavil jste se ens astrale, vesmírné příčiny nemoci. Jako moudrý muž již řídíte hvězdy, nikoliv že hvězdy určují vaše směřování. Hvězdy jsou vám podřízeny. Jen hovadského člověka hvězdy ovládají, vedou a nutí. Vaše hvězdy sem přišly za vámi. Vaše šťastné hvězdy“ (ibid.: 18).

Toto nekonkrétní slastné tlachání o prozření a moudrosti je v kontextu celého sociálního konstruktů, do jehož středu nás Doubek staví, důležitější, než by se na první pohled mohlo zdát. Nekompromisní logiku hroučícího se světa a destruovaných humanitních hodnot popírají nejen šlechtné činy doktora Harta, ale zejména tyto Bombastovy monology. Racionalita sociologické analýzy, o níž Doubek usiluje, neustále naráží na základní limity: naprosto jí chybí utopie. Vypravěči nestačí evokovat dobro venkovské pospolitosti, chce daleko více – a proto také přichází s Bombastem. Z jeho vizí sestavuje základ, o něž se celá ideová konstrukce románu opírá. Je místem, z něž text „vyvolává“ (interpeluje) jednotlivé postavy a zdánlivě je staví před jejich vlastní svědomí.

Termín interpelace, navržený Louisem Althusserem ve studii nazvané *Ideology and Ideological State Apparatuses*, nám v případě Doubkova románu odhalí jeden z ústředních mechanismů „prozření“. To je zde popsáno dosti jednoduše: jednotliví aktéři románu vystupují z rolí, jež jsou jim přiděleny v rámci starého světa, aby mohli zastat pozice ve světě novém, osvobozeném, a vždy teprve budoucím. Nahlédneme-li tento přesun rolí tak, jak je traktován ve světě Doubkovy *Neprizpůsobivosti*, setkáme se s jednoduchou, nijak složitě motivovanou transformací postav. Tento proces lze nejlépe doložit proměnou Alberta Harta, který se emancipuje vůči předpisům kapitalistického světa. Podle mého názoru je ale třeba tento mechanismus popsat jinak – a to nikoli proto, abychom zbytečně problematizovali autorův koncept, nýbrž abychom poukázali na jeho dvojakost a odhalili jeho skrytou ideologickou motivaci.

Althusser tvrdí, že ideologie se projevuje v konání subjektu. Subjekt je sine qua non ideologie a jejího fungování. Momenty, kdy se tato ideologie obnaží a kdy dochází k její distribuci, Althusser pojmenovává jako interpelaci. Jedním z příkladů, které mají tuto reprodukci ideologie ilustrovat, je podle Althussera situace, v níž strážník zavolá na neznámého muže, který je do té doby pouze individualitou. Muž na jeho zvolání zareaguje a otočí se – v tu chvíli přestává být spontánně jednajícím individualitou a podřizuje se represivnímu aparátu, ideologii zákonů a práva. Zároveň platí, že přijetím těchto specifických hodnot umožňuje jejich další existenci.

Interpelace ovšem neslouží pouze ideologii samotné. Třebaže se v momentě interpelace individuum podřizuje vnějšímu aparátu a přejímá jeho hodnoty, ve výsledku může díky této transformaci sebe sama začít vnímat jako součást určitého společenství (Althusser 1977). A přesně v tomto smyslu přichází na počátku Doubkova vyprávění Hart k Bombastovi. Bombast jej vyzývá, aby vnímal svět srdcem, aby si uvědomil, kde v jeho životě došlo k rozluce s původními cíli, jež si Albert vytyčil.

Pro pochopení závažnosti této ideologické výzvy je nutné ozřejmit i Albertův rodokmen: Hart totiž přichází z říše těch hrdinů, kteří, ač se to nemusí ponejprv zdát, jsou ve skrytu své pravé povahy původními a nezkaženými.

Svědomitý, pracovitý a skromný, „bezkonfliktnost ho vynesla k vytoužené pracovní samostatnosti, k atestaci, k postu vedoucího lékaře, k doktorátu, ba dokonce k časné habilitaci“ (Doubek 2017: 21).

V logice Doubkova zkaženého světa se ale i tato silná osobnost musela podřítit hegemonii konkurenčního boje a zisku:

„V den, kdy se stal docentem, ale přišla změna. Od tohoto okamžiku nacházel stále méně času k rozvoji své odbornosti a stále více se zaměstnával myšlenkami, jak sehnat prostředky na bádání [...], jak si udržet vydobyté pozice, jak si udržet přízeň nadřízených“ (ibid.).

Hart přišel o svou výjimečnost, podřídil se a zároveň – což je poměrně důležité – ztratil onu althusserovskou sebeidentitu.

Jeho životní cesta by možná byla zmařena, nebýt toho, že je součástí světa Doubkova románu, v němž platí vcelku jednoduchá pravidla. Všichni je známe: chce-li autor najít rychlé východisko z tíživé situace, pošle svému protagonistovi do cesty člověka, který mu během několika okamžiků obrátí život naruby. Tento princip určujících setkání a náhodných příchodů na určující místa je v *Nepřizpůsobivosti* využit hned několikrát a často je také spojen s momentem interpelace. Hart je nejprve interpelován Bombastem a později Blankou (komplikované časové posloupnosti vyprávění ponechám

stranou, nejsou pro tuto analýzu nijak závažné). Téměř bychom si mohli myslet, že řada interpelací v tomto románě nemá končit vůbec a že právě momenty, kdy je Hart vyvolán, aby poslechl (anebo, chceme-li, přijal) hlas svého srdce, zakládají smysl celé této knihy.

A o to mi také jde: chci zde ukázat, co nám vypravěč příběhu o obrácení Alberta Harta nabízí jako protizávaží k už několikrát zmíněné kritice poměrů kapitalistické současnosti.

Mám za to, že východiskem z pasti kritiky, která sama o sobě nemůže vyústit do žádného pozitivního životního programu a do níž se autor neustále uzavírá reprodukováním emblematických poruch kapitalismu, je opakované připomínání hlasu srdce. Na jedné straně zlí sluhové Zisku, na druhé straně jejich nepřátelé, aktivisté, kteří v logice Doubkova příběhu nakonec také přecházejí na stranu Moci. To, co této uzavřené diádě chybí, je probuzený osvoboditel, vůdce, který si uchová lidskost, a přitom nabídne lidem lepší svět. Politické úsilí a instituce vždy jen selhávají, posilují sebe samé a jejich aktéři rezignují na dobro lidu. Skeptický postoj k politické změně poměru je v *Nepřízpůsobivosti* zachycen v příběhu Orátora – ten se sice etabloval v protikladu k „sluníčkovému“ diktátorovi Učiteli, v důsledku svého nelidského/neempatického jednání s lidmi ovšem vybudoval tentýž represivní aparát, jež ovládal Učitel.

Orátor „byl revolučním fanatikem. Tvrdým, neoblomným. Připravoval bezskrupulózní řešení veškeré nespravedlnosti. Nesmlouvavostí s protivníky měla být vydlážděna cesta k lepší budoucnosti“ (ibid.: 104).

Probuzený Hart, vyvolaný k úkolu svého srdce, stojí mimo oba proudy a netrvá dlouho, než si položí otázku:

„Jeden si nechává říkat Učitel, druhý se nazýval Orátor. To je vážně šílené. Copak se nenajde někdo normální, kdo by lidi vyvedl z tohoto srabu?“ (Ibid.: 110)

Je zcela zřejmé, že použije-li slovo „normální“, opět odkazuje do prostoru přirozeného dobra, kde se události dějí v sepětí se zdravým rozu-

mem, empaticky, kde věci neztratily svou míru atd. Ptejme se, co takové představy o rozumném světě znamenají ve světě *Nepřizpůsobivosti* a jak mohou být čteny ve světě aktuálním, tedy v tom, jež Doubek svým románem podrobil drtivé kritice. Odpověď bude jednoduchá: v případě prvním je „normální vůdce“ ten, kdo v sobě nezahluší původní, nezkažené jádro, kýčovou podstatu, o níž se zde vše opírá. Zhodnotím-li situaci zvnějšku, zvláště přiléhavou se mi jeví maxima Theodora W. Adorna nazvaná „Hon-zík s hlavou v oblacích“: Adorno jejím prostřednictvím tepe povýšenost lékaře, který se v bezpečí emigrace vyjadřuje o Adolfu Hitlerovi jako o pouhém patologickém případě tváří v tvář „objektivnímu zlu, které jménem paranoika kráčí světem“.

„Lidé myslící po způsobu svobodného, distancovaného a nezaujatého posuzování nedokázali do těchto myšlenkových způsobů začlenit zkušenost s mocí, která jejich platnost reálně ruší“ (Adorno 2009: 58).

Tutéž zaslepenost vůči „objektivnímu zlu“, jehož podstatu se dystopicky laděná *Nepřizpůsobivost* snaží postihnout, nacházíme u Alberta Harta – jak jsem se ale pokusil doložit výše, v Hartově případě jde o selhání člověka, který v klíčovém dějinném okamžiku blouzní o „normálním člověku“ a dobru, jež eliminuje marasmus konkurenčních zápasů o moc. To, co má být v rozvaleném světě kapitalismu nastoleno, je program proměny člověka v lepší, morálně nezcizený původní druh, k němuž má společnosti dopomoci Bombastem probuzený nezkažený duch.

Tato neslábnoucí idea, jež čerpá svou působivost z modelu manicheisticky rozpolceného světa, je jediným myslitelným pozadím, na němž vyrůstá příběh o Albertu Hartovi. Porota Unie československých spisovatelů při svém rozhodování o vítězi Ceny nemohla postupovat jinak než přiřknout vavřín vítězství právě této próze. Zprv, text vybočuje z řady jiných próz svou estetickou kvalitou, zadruhé, přináší takový typ poselství, na něž mohou lidé určitého názoru přísahat jako na nezcizitelný základ vlastního morálního postoje. První variantu můžeme vyškrtnout; tezdovitý tvar, vyplněný povšechnou kritikou, sklon zahlazovat spory kýčovitými obrazy

původního světa umocňuje nezvládnutý jazyk vyprávění, řeč, která nás sice chce přesvědčit výsostným literárním stylem, přitom ale nezvládá zprostředkovat ani základní skutečnosti nebo motivace jednání. Závažnost textu tak lze – v intencích komise Ceny Unie – posoudit výhradně jeho filozofickým kontextem.⁽¹⁾ Přesně v tomto duchu nakonec román hodnotí i Blahutová, taktéž členka Unie.

Ta se ve svém doslovu několikrát obrací ke kritickému čtenáři, aby jej upozornila na skrytý potenciál Doubkovy prózy. Zatímco Doubek vkládá všechny naděje na lepší uspořádání světa do neomylných srdcí svých protagonistů, Blahutová považuje za nutné jeho text rozšířit o leninskou revoluční praxi. Jinými slovy, Doubkova revoluční romantika musí být dotažena konkrétní aplikací; tento krok z románu rozhodně nevyplývá, naopak, je potlačován ideologickou interpelací individua. V doslovu je tato nedostatečnost uvedena na pravou míru citací *Komunistického manifestu* a akcentována výhradní rolí proletariátu, který má nejprve starou společnost zničit, aby na jejích základech mohla být vybudována společnost nová. Blahutová se obrací k Johnu Zerzanovi a k hnutí Deep Green Resistance, kteří „odmítají [...] jakoukoli technologii ve jménu přirozeného života“ (ibid.: 193). Ideje těchto hnutí mají být v Doubkově textu vyslovovány Bombastem, který na rozdíl od Harta dokáže formulovat vizi budoucího společenského uspořádání.

Položme si na závěr řečnickou otázku: oceňovala porota doslov, anebo se zaměřila na román samotný? Z těch několika tezovitých vyjádření jejích členů si lze domyslet, že tím, co přesvědčilo o kvalitách této „dystopie“, nebylo ani tak ideologické školení učiněné na okraj textu, jako spíše snaha ocenit skrytou ideologickou bázi příběhu Alberta Harta a dalších, na pravdu obrácených postav překonávajících marasmus současného světa. To, čemu porota přitakala, jistě nebyl soubor revolučních hodnot, jež se pokusil zavést do těla společnosti Orátor či Učitel. Konkrétní utopické cíle osvobozené společnosti zůstaly na úrovni nezřetelné Naděje, rozplývající

1 Srov. výňatek z doslovu uvedený na zadní straně knihy: „Zároveň jde i o prózu, která se v oblasti filozofie navrácí hluboko do historie v chápání pojmu lidské svobody jakožto „přirozeného stavu“ člověka.“

se kdesi v dáli stejně jako Bombastovo tělo.⁽²⁾ Tato skutečnost, poměřovaná politickými souvislostmi Doubkova autorského angažmá na stránkách kulturní přílohy *Haló novin*, nevypovídá o oceněném románu – daleko více odráží momentální politickou bezradnost, v níž se ocitli údajní pokračovatelé Marxova emancipačního projektu.

Mgr. Jakub Vaníček

Katedra bohemistiky

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Křížkovského 10, 771 80 Olomouc

jakub.vaniceko1@upol.cz

2 Theophrast Bombast se v závěru románu rozplývá a zanechává po sobě příslib Hartova dalšího působení ve věci všeobecné emancipace: „Magický Paracelsus zmizel ještě neočekávaněji, než se před dvěma hodinami vynořil, nezanecháváje po sobě kapky krve ani otisku těla rozpoznatelného ve spadaném listí. Rozplynul se. [...] Albert Hart se vydal k jedinému světlému bodu – k ohni před zámkem. Již na Blanku nečekal. V okamžiku Paracelsova zmizení se zde totiž objevila. Jako konečně ucelená myšlenka přinášející naději. Možná to bude on, kdo sjednotí různorodé síly odporu. [...] Třeba se poté stane Blance lepším Orátorem. Třeba najde lásku, šťastnou hvězdu, kosmickou sílu, lék“ (Doubek 2017: 183).

LITERATURA

ADORNO, Theodor W.

2009 *Minima Moralia. Reflexe z porušeného života*; přel. Martin Ritter (Praha: Academia)

ALTHUSSER, Louis

1977 „Ideology and Ideological State Apparatuses“; in idem, *Lenin and Philosophy and other Essays* (London: New Left Books), [on-line]

<https://www.marxists.org/reference/archive/althusser/1970/ideology.htm>

[Přístup 19. 11. 2020]

DOUBEK, Michael

2017 *Nepřizpůsobivost* (Křenovice: Kmen)